

הלכות יום הכיפורים תרז"ת רמה

אלא אם כן התרו בו שהבית דין מלקין אותו^ט מכל מקום נוהגין ללקות שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו^י ועוד כדי להכניע לבו ולהכינה לעבוד השם הנכבד והנורא באימה וכיראה^י:

יב ונהגו שהנלקה אומר ויודיים בשעה שנלקה והמלקה אומר והוא רחום יכפר עון וגו'^{יא} ג' פעמים שהם ל"ט תיבות נגד ל"ט מלקות^{יב}:

יג ונהגו להלקות ברצועה כל שהוא מלקות גמור^{יג} שצריכה להיות רצועה רחבה מפח^{יד}:

יד ולקחין רצועה של עגל^{טו} לעוררו בתשובה^{טז} על הרך^{טז} ידע שור קנהו^{טז} אבל אין צריך ליקח שתי רצועות אחת של הגמור^{טז} כמו שהיו במלקות גמור^{טז} כיון שאין מלקות מועיל בזמן הזה^{טז}:

טז והנלקה לא יעמוד ולא ישב רק מוטח^{טז} אחריו לדרום ופגיו לצפון^{טז} לפי שעיקר חטא האדם הוא מחמת ממון וכתוב^{טז} מצפון זהב יאתה על כן יכניע את עצמו לאותו רוח להודיע שמשם בא לו החטא^{טז}:

טז יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השמים המאמינים בכפרתו אבל המכעט בו ומחשב בלבו מה מועיל לו יום הכיפורים זה אין יום הכיפורים מכפר לו^{טז}:

תרח סדר סעודה המפסקת וכו' סעיפים:

א מצות עשה^א מן התורה^ב להוסיף מן החול על הקודש^ב בין בעניניו בין באיסור מלאכה^ב שנאמר^ב וענית את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם יכול יתענה בתשיעיו לחודש תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפים מחול על הקודש^ב.

(ואע"פ שממקרא זה למדנו בס' תר"ד^א שמצוה לאכול בערב יום כיפור מכל מקום פשט הכתוב משום תענית ממש^ב כמו שנתבאר כאן אלא שמצות חכמים היא להרבות

סח כ"י סוף המ' מ"א סק"פ.
סט שור תשי"ע שם.

ע ב"י שם, כישם הכלבו ס' סח (לג, א).

עא מנהגים (קלויגר) יום כפור ס' לז. (מריגה) ע' קק.
עב דמ"א ס"ו. ומנהג הב"ד שגם הנלקה אומר והוא רחום ג"פ (ספר המנהגים – הב"ד ע' 58). וראה איצ"ר מנהגי הב"ד ויח"ב ע' קפח סדר המלקות: על כתף ימין, כתף שמאל, תחתהם באמצע, ובכל האלקה אומרים תיבת אחת מהוא רחום.

עב הגהות מנהגים שם אות קמו. רמ"א שם.

עג דרכי משה ס"ק ד. רמ"א שם.

עד משנה מכות כב, ב. מ"א סק"ל.

עה כלבו מנהגים שם. רמ"א שם.

עו מ"א סק"א.

עז או"ח: על דרך שנאמר (ישעיה א, ג), וכ"ה ברמ"א שם.

עח רמ"א שם.

עט כמבואר בכל בו שם.

פ מכות כב, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ז הל' ה"ח. מ"א שם.

פא ראה דרכי משה ס"ק ד. מ"א שם.

פב מנהגים שם ושם. רמ"א שם.

פג מהר"ל הל' ערב ויה"כ (ע' שו). רמ"א שם.

פד איוב לו, כב. וראה כל"ב בת, ב. לעיל ס' צד ס"ג.

פה ט"ז סק"ד.

פו רבי יוחנן בבביתא ג, א. רמב"ם הל' שנתת פ"ג הל' דמ"א סוף ס"ז.

סימן תרח

א ראה רש"י מכות כה, ב הל' תואיל.

ב ביצה ל, א. שבת קטח, ב. תוס' ר"ה מ, א ד"ה ורבי עקיבא. כ"י ונ"א ריש ה"ב.

ג גמרא (ברייטא) פא, ב. מור תשי"ע ס"א.

ד ביריאת שם (מתענת). רמב"ם הל' שבת ע"ג פ"א הל' (לצום ולתענות). מור (באיסור אכילה). לבוש ס"א

(באיסור אכילה ושתייה). וראה גם לקמן ס' תרי"א ס"א (כל הדברים האמורים בעיקר היום).

ה משמעות ד"ף (ב, ב). דא"ש פ"ח ס' ה. שור ולבוש שם. שו"ע (ס' רסא ס' כ"ש שם יש אומרים, אף לענין שבת).

ו וקרא כו, לב.

ז ביריאת שם. הרבא בר"ף ורא"ש שם. לבוש שם. לעיל שם.

ח סק"פ. וכושיית הלבוש ס"א בתנ"ה.

ט ראה לקמן ס"ד.

י כ"י ס' ת"ח ד"ה ויחיד. שו"ע ס' תקט ס"ג.

בסעודה בערב יום כיפור^א מטעם שנתבאר שם ומצאו להם סמך מן התורה^ב שנאמר ועניתם וגו' בתשעה לחדש ופירשו בו הכמים שיכן את עצמו באכילת תשיעי לעינוי של עשירי^ג.

אין לי אלא מלפניו מלאחריו מנין^ד תלמוד לומר מערב עד ערב^ה הוקשו שני הערבים זה לזה^ו ואין לי אלא יום הכיפורים שבת מנין תלמוד לומר תשבתו יום טוב מנין תלמוד לומר שבתכם כל שבות שאתה שובת אתה מוסף לה בין מלפניה בין מלאחריה^ז.

יכול יהא ענוש כרת על התוספת תלמוד לומר^ח וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי וגו' וכן בעינוי הוא אומר^ט כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה וגברתה וגו' על עיצומו של יום ענוש כרת אבל אין ענוש כרת על התוספת^י:

ב ותוספת זה צריך שיחא קודם בין השמשות^{יא} דאלו בין השמשות עצמו (ספק יום) ספק לילה הוא ואינו נקרא תוספת ואף אם לא היה הכתוב מזהיר עליו היה צריך לפרוש מספק עבירה^{יב}:

ג ותוספת זה אין לו שיעור^{יג} אלא שמתחלת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד בין השמשות שהוא ג' רביעי מילין קודם הלילה והומן הזה שהוא מהלך ג' מילין ורביעי רצה לעשות כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצתה עושה וכלכד שיוסיף איזה זמן שיהיה רדיא מחול על הקודש^{יד}:

ד נשים שאוכלות ושותות^{טו} עד בין השמשות^{טז} ממש^{טז} והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש אין ממחן בידן אם הוא ידוע שבוראי לא ישמעו לנו^{טז} ויעשו כבודן דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין^{טז}.

וכן הדין בכל דבר איסור שאינו מפורש בתורה^{יז} אלא שחכמים למדוהו ממדרש

א ר"א"ש שם. טור ושו"ע ס"א.
ב רמב"ן בתורת האדם שער אבלות ישנה. ר"ן (ב, ב) ד"ה ת"ר ועניתם. שו"ע סי' רמ"ב. וז"ל לעיל סי' רמ"א סי' י"ד וראה בנפשו שם, שבמדר הבגבת שבת פסק כתנאונים שומן בין השמשות הוא מתחלת השקיעה ועד צאת הכוכבים, ושיעור זמן זה תלוי לפי האקלים וזמני השנה. ועוד שם, ששקיעה האחרית היא בעת סילוק וביאת האור מראשי ההרים הנבוכים שבארץ ישראל, וזמן תוספת שבת הוא ששקיעה התיאית, שהיא סילוק וביאת האור מראשי האילנות וגו'ם הנבוכים.
כ גמרא שבת קמ"ב, ב. ביצה ל, א. רמב"ם הל' שבתות עשור פ"א הל' שו"ע ס"ב.
כז לרש"י ס"ג. ובגמרא ובירמב"ם ובשו"ע שם: עד שהשכחה ולענין בין השמשות עצמה, ראה סדר הבגבת שבת – ב' העות, ושקיעה הילכת להחמיר בשל תורה. וראה גם לעיל סי' קנ"ו (שם דרב שאומרו מוספק דינו ברא"י).
כח כדלעיל ס"ג. שתוספת זה אין לו שיעור.
כט תוס' שבת נה, א ד"ה ואנ"י. רמב"ם ביצה פ"ד סי' ב. מ"ז סק"ב. מ"א סק"א. וראה גם לעיל סי' קנ"ו סוף פ"ז (לענין בית דין) ושו"ע. סדר הבגבת שבת (לענין בין השמשות).
כס שבת קמ"ב, ב. ביצה ל, א. רמב"ם שם. שו"ע שם. וראה גם לעיל שם (לענין חידו ולענין ימים ולענין בית דין) ושו"ע.
ל רמב"ם שם בשם בעל העשור הל' י"ז סי' י"ג. ר"ן ביצה (טז, ב) ד"ה והך. רמ"א ס"ב. וז"ל וכלה לשם (לענין בית דין) ושו"ע.

יא הגהות מיומנות מן הל' שבתות עשור. שו"ע סי' תרה. לעיל שם ס"א (שמצוה לאכול).
יב מ"י סי' ת"ח שם, ובסי' תקמ"ה ד"ה ובי"ש ואין צריך. יג כדלעיל סי' תר"ס ס"א, ושו"ע.
יד ברייתא שם, לגרסת הר"ף ורמב"ם שם. וראה לעיל סי' רמ"א סי' מ"ד (בגירסת שלנו). סי' רצ"ג ס"א (שיעור התוספת).
טו ברייתא שם. רמב"ם שם.
טז קרבן אהרן על הספרא על הפסוק (אמור פ"ד). וראה הרמב"ם על 620. מפרשים וספריים ע"י 18. פירש הב"ד 9 ע"י 93.
יז ברייתא שם לגרסת הר"ף ורמב"ם שם. ולעיל שם: ימים טובים מנין תלמוד לומר תשבתו, שבתות מנין תלמוד לומר שבתכם, הא כיצד כל מקום שנאמר שבות מוספיים מחול על הקודש מלפניה ולאחריה.
יח ויקרא כג, ל.
יט שם כג, כג.
כ ברייתא פ"א, א. האבא ברי"ף ורמב"ם שם. וראה לק"ש הל"ף ע"י 235 הערה 32.
כא רמב"ם פ"ח סי' ת. טור ושו"ע ס"א.
כב רמב"ם שם. וראה גם לעיל סי' רמ"א ס"ה (ספק לילה ואמרו בו בגמרא מן התורה בלא מצות תוספת). ושם ס"א (ואם עשה חיוב איש תלוי). וק"ל שם סק"ג (בין השמשות הוא בכלל התוספת בעל כרחו אף אם הוא יום כיון שהוא מסובך להשכה ממש, ואף שלא קבלו הרי מקובל ועומד הוא מדר סיני).

הלכות יום הכיפורים תרה

רמז

הפסוקים⁸² או שהוא קבלה ביום הלכה למושה מסיני⁸³ או שהן בעצמן אסרו דבר⁸⁴ ואדם אחד⁸⁵ עובר על דבריהם בשגגה שאינו יודע האיסור ואף אם יודיע לו האיסור לא יקבל ממנו⁸⁶ אינו צריך למחות בידו דמוטב שיהיה שוגג ולא יהיה מויד:

הן אבל דבר שאיסורו מפורש בתורה⁸⁷ אע"פ שידוע לנו שהחומא הזה לא יקבל ממנו אף אם נודיע לו האיסור אעפ"כ צריך למחות בידו⁸⁸ לפי שכל ישראל ערבים זה בזה⁸⁹ וע"י שמוחה בידו הוא מוציא את עצמו מהערבות.

ומכל מקום לא יוכיחו ברבים אלא פעם אחת אבל לא ירבה בתוכחות ברבים מאחר שברור לו שלא יקבל ממנו⁹⁰ ועל זה אמרו⁹¹ כשם שמצוה לאמור דבר הנשמע כך מצוה שלא לאמור דבר שאינו נשמע.

אבל חייב להוכיחו ביחוד אפילו מאה פעמים עד שיגוף בו החומא⁹² שכיון שהודיע לו האיסור והוא עובר עליו בודין חייב כל אחד ואחד מישראל להוכיחו⁹³ שנאמר⁹⁴ הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים⁹⁵.

מכל מקום אם היא עבירה שבסתר ויוכחו בתחלה בסתר ואם לא שב מדרכו מכלימים אותו ברבים עד שישכח⁹⁶ אבל אם עובר עבירה בגלוי מוכיחין אותו מיד שלא יתחלל שם שמים⁹⁷:

זן מי שהוכיח את חברו ונוף בו חברו החומא לא יוכיחו עוד⁹⁸ על עבירה זו שנאמר⁹⁹ אל תנכח לין וגו':

זן אם הפסיק מאובחלתו בעוד היום גדול¹⁰⁰ אע"פ שהסכים בדעתו שלא לאכול עוד היום¹⁰¹ אעפ"כ מותר לו להזור ולאכול כיון שלא הוציא כן בשפתיו דבריהם שכלב אינן דברים¹⁰² ואם הוציא כן בשפתיו אסור לו לאכול¹⁰³ מדין גדר¹⁰⁴ (ולא מחמת איסור יום הכיפורים) כיון שאמר בפירוש שלא יאכל עוד היום.

-
- לא** העיפור והא"ש שם.
 - לב** שרית מדר"ם אלשקר סי' לה.
 - לג** שבת שם. ביצה שם.
 - לד** ראה לעיל שם (חילוק בין יחד לרבים לענין מויד).
 - לה** ח"א סק"א. וברעלעל בחהלת המעוף וש"נ.
 - לו** רא"ש שם בשם בעל העטור. ר"ן שם. דח"א ס"ב.
 - לז** ובין שהרעין רעו כמדין. ויש בו מצות הוכחה, שבה ש"נ.
 - לח** מדין בהשגח המעוף. וראה מדר הבוסת שבת (הוכח של תרה למחות). תנא פ"א (מי שיש בידו למחות ולא מוחה).
 - לח** שמה מובקעת ביצה שם ד"ה ותקשה. בשם רשב"א (לענין מויד). וברעלעל סי' קנז פ"ו תש"ג. וראה אסוקי שמענתא גזר. ב ואילך. אבני נזר י"ד סי' תנע ס"ק ז. חקרי הלכות ח"א לד. א. ח"ב פ. ב.
 - לט** נגזק ויסקי יבמות כא, רע"ב. דח"א שם. וראה לעיל סי' קנז פ"ו (שאנו נוהליק בזה בין מוכיחו ביחוד למוכיחו ברבים, אלא בין יחד לרבים), וסי"ח (מתי יכול להוכיחו ברבים). לקמן ח"מ הל' אנטא סי' ל. וראה אבני נזר שם ס"ק ז.
 - מ** גזרוא יבמות סה, ב ובנומקין יוסף שם. וז"ל לעיל שם.
 - מא** ערכין פ"ג, ב כבן עזאי ורבי יוחנן. סמ"ק סי' קוב. מ"א סק"ג. וז"ל לקמן סי' ל. אלא לעיל שם (ברמ"א כאן):
 - עד שכחו החומא או יקללנו וש"נ.
 - מב** ולעיל שם: ואינו מתייב להוכיח אלא עניותו שהוא

-
- חבירו שהוא גם בו, אבל איש אחר שאם יוכיחו ישאנו וינקום ממנו אינו צריך להוכיחו כיון שבראי לא ישמע לו, אבל חברו אפילו אם יודע שלא ישמע לו חייב להוכיחו. וראה תניא ח"א פ"ב: הוכח תוכיח את עמיתך עם שארקי בתרה. ונצטור.
 - מג** ויקרא י"ג, ח.
 - מד** ב"מ לא, א. וראה גם לעיל שם.
 - מה** רשב"ם הל' דעות פ"ו ח"ה. מ"ג ח"ה. ג. וז"ל לעיל שם (ברביי שנים). לקמן ח"מ שם.
 - מו** סמ"ק שם. ח"א שם. וז"ל לעיל שם.
 - מז** כדלעיל סי' וש"נ.
 - מח** משלי פ. ח. ח"א שם. וראה יבמות סה, ב. וראה שרית בעל התרומה ח"א סי' כב.
 - מט** תוס' עירובין מא, א ד"ה א, בשם איכה רבתי (ג. ז). רא"ש פ"ח מ"ב סי' כה. טור ושו"ע סי'.
 - נ** מ"מ הל' תענית פ"ג ח"ג בשם ויש מן הארונים. כ"י סי' תקנ"ג ד"ה ונ"ש רבנו זכ"ב ה"ר"ף. רמ"א סי' תקנ"ג סי' א"א. לבוש שם סי' א.
 - נא** רמ"א שם. לבוש שם.
 - נב** ח"ף תענית (ג. ב), רשב"ם שם, לפירוש המ"מ שם. שרע רמ"א שם סי' א. לבוש שם. ח"א כאן סק"ד.
 - נג** משמעות מ"א שם, שלמדו כן מדין שבס"י תקנ"ג סי' א. וראה לבוש שם.

רמח הלכות יום הכיפורים תרחיתרמ

אבל אם קיבל עליו תענית של יום הכיפורים בסתם ולא אמר בפרוש שלא יאכל עוד אם הוא עדיין קודם פלג המנחה אין קבלתו כלום¹¹ ומותר לחזור ולאכול ואם (עין סי' רס"א)¹² מעם על זה) הוא אחר פלג המנחה אוי מועלת קבלתו וחל עליו כל חומר של יום הכיפורים¹³ ואסור במלאכה וברחיצה וסיכה¹⁴ חוץ מנעילת הסנדל¹⁵ כמו שנתבאר בסי' תקנ"ג¹⁶ ושם נתבאר דטוב להמיר ולהתנות בסעודה המפסקת שהוא רשאי לאכול ולשתות עוד אחר הסעודה¹⁷:

ה בערב יום כיפור¹⁸ אפילו בסעודת שחרית¹⁹ אין לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל²⁰ (כדי שלא יהיה שבע) כגון בשר עופות ודגים²¹ כדי שלא יהא שבע ומתנאה כשיתפלל²² ביום הכיפורים.

וכן אין אוכלים דברים המרבים זרע אפילו בסעודת שחרית כגון שומים וביצים²³ אבל מאכלי חלב²⁴ ותמאה²⁵ אע"פ שהן מרביץ זרע מכל מקום נוהגין לאכלם בשחרית²⁶ כיון שהם מאכלים קלים²⁷ להתעכל.

אבל בסעודה המפסקת שהוא סמוך ללילה אין לאכול אותם וכן אין לאכול בסעודה המפסקת דברים המחממים את הגוף [כגון] בשמים וכרכום שמא יבא לידי קרי²⁸ בלילה: **ט** אם אבל הרבה בערב יום כיפור לא ישים אצבעו בפיו²⁹ להקיא שמא יכלע מן הקיאה³⁰: **י** לא יאכל שומשומן בערב יום כיפור מפני שמעלה גרה³¹ ביום הכיפורים:

תרמ הממנת המין בערב יום כיפור וכו סעיף אחד:

א יש אוסרים³² להממין המין מערב יום כיפור למוצאי יום הכיפורים מפני שלא התירו להממין המין אלא לכבוד השבת³³ אבל זה שהוא מממין למוצאי יום הכיפורים שהוא חול לא התירו לו כלל לפי שהתבטל מתחם ביום הכיפורים ונמצא יום הכיפורים מכין לחול³⁴.

ויש מתירי³⁵ להממין בערב יום כיפור מפני שהוא מכין מחול לחול ואע"פ ששוהה על הכירה ביום הכיפורים אין זו חשובה הכנה כיון שאינו עושה מעשה ביום הכיפורים.

סד תוס' שם.
סה כלבו שם. שו"ע שם.
סו מ"א סק"ג.
סז מהרי"ל הל' ערב יוד"כ (ע' שש). וה"א ס"ד.
סח ראה מ"א סק"ג. וראה אנ"ק ח"ג ע' רי. שלחן הגדל' ח"ב ע' ריב.
סט מהרי"ל שם. רמ"א שם.
ע מ"א סק"ג.
עא מהרי"ל שם. רמ"א שם וז"א סק"ד.
עב בקונטרס השלחן הגדל: בפיו ביוה"כ להקיא.
עג ס' הדסידים ס' תשפמ. ז"א מ"א סק"ג.
עד ס' הדסידים שם. ז"א שם. וראה עוד לעיל ס' צ ס"ה.

סימן תרט

א גאוני'ם, הובאו ברא"ש פ"ח סי' כו, מור ורמ"א.
ב כדלעיל ס' רנ ע"ג. ולצורך מוצאי שבת – ראה לעיל ס' רנ ס"א.
ג גימטין זכ"א ס' רמז. ז"א מ"א סק"א.
ד ה"ש שם בשם רב שיראי גאון. סור וש"ע שם.

נד כ"י סוס"י תקנ"ג, בשם הרמב"ן בתורת האדם (ענין אבילות ישנה ד"ה עד כאן פורשנו בשעוריו ב"ה המשנה). רבנו ירוחם נתיב ז' ח"א (נא, א), מ"א שם.
נה ס"ה ובק"א סוף סק"ג.
נו מדין ענינו של יום ולא רק מדין תוספת (ראה לעיל ק"א שם).
נז ראה ב"ח ס' תקנ"ג ד"ה ונ"ש רבנו אדרי"ה הראב"ד. מ"ז שם ס"ק א. מ"א שם סק"ד (לענין רחיצה בתשעה באב).
נח ט"ז ס' תקנ"ג שם.
נט סימן זה בשעור"י לא הגיע לידנו, וראה ב"ח ונ"ז ונ"א שם.
ס מ"א שם ס"ק ב, להמיר לדעת המוסקים (הובאו בב"ח כאן ושם, ובמ"א כאן ס"ק ד) שקבלה כלב היו קבלה.
סא כלבו ס' סח (לג, א) בשם הר"מ (ראה תשב"ץ ס' קכז), שו"ע ס"ד.
סב ב"ח במקו המיטין, ממשמעות התוס' ע"ז ה' ב ד"ה וכבריר.
סג כלבו שם. שו"ע שם.